

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІСНИК
АГРАРНОЇ НАУКИ ПРИЧОРНОМОР'Я
Науковий журнал

*Виходить 4 рази на рік
Видається з березня 1997 р.*

Випуск 1 (77) 2014

Миколаїв
2014

<http://visnyk.mnau.edu.ua/>

Засновник і видавець: Миколаївський національний аграрний університет.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №19669-9469ПР від 11.01.2013 р.

Згідно з Постановою ВАК України від 14.04.2010 р. № 1-05/3 видання включено до переліку фахових видань.

Головний редактор: В.С. Шибанін, д.т.н., проф., чл.-кор. НААНУ

Заступники головного редактора:

І.І. Червен, д.е.н, проф.
К.М. Думенко, д.т.н., доц.
В.П. Клочан, к.е.н., доц.
М.І. Гиль, д.с.-г.н., проф.
В.В. Гамаюнова, д.с.-г.н., проф.

Відповідальний секретар: Н.В. Потриваєва, д.е.н., доц.

Члени редакційної колегії:

Економічні науки: О.В. Шибаніна, д.е.н., проф.; Н.М. Сіренко, д.е.н., проф.; О.І. Котикова, д.е.н., проф.; Джулія Олбрайт, PhD, проф. (США); І.В. Гончаренко, д.е.н., проф.; О.М. Вишневська, д.е.н., доц.; А.В. Ключник, д.е.н., доц.; О.Є. Новіков, д.е.н., доц.; О.В. Скрипнюк, д.ю.н., проф.; О.Д. Гудзинський, д.е.н., проф.; О.Ю. Єрмаков, д.е.н., проф.; В.І. Топіха, д.е.н., проф.; В.М. Яценко, д.е.н., проф.; М.П. Сахацький, д.е.н., проф.; В.С. Дога, д.е.н., проф. (Молдова).

Технічні науки: Б.І. Бутаков, д.т.н., проф.; К.В. Дубовенко, д.т.н., проф.; В.І. Гавриш, д.е.н., проф.; В.Д. Будаков, д.т.н., проф.; С.І. Пастушенко, д.т.н., проф.; А.А. Ставинський, д.т.н., проф.; В.П. Лялякіна, д.т.н., проф. (Росія).

Сільськогосподарські науки: В.С. Топіха, д.с.-г.н., проф.; Т.В. Підпала, д.с.-г.н., проф.; Л.С. Патрєва, д.с.-г.н., проф.; В.П. Рибалко, д.с.-г.н., проф., академік НААН України; І.Ю. Горбатенко, д.б.н., проф.; І.М. Рожков, д.б.н., проф.; В.А. Захаров, д.с.-г.н., проф. (Росія); С.Г. Чорний, д.с.-г.н., проф.; М.О. Самойленко, д.с.-г.н., проф.; Л.К. Антипова, д.с.-г.н., доц.; В.І. Січкарь, д.б.н., проф.; А.О. Лимар, д.с.-г.н., проф.; А.П. Орлюк, д.б.н., проф.; В.Я. Щербаков, д.с.-г.н., проф.; Майкл Бьоме, проф. (Німеччина).

Рекомендовано до друку вченою радою Миколаївського національного аграрного університету. Протокол № 6 від 25.02.2014 р.

Посилання на видання обов'язкові.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції, видавця та виготовлювача:

54020, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,

Миколаївський національний аграрний університет,

тел. 0 (512) 58-05-95, www.mnau.edu.ua, e-mail: visnyk@mnau.edu.ua

© Миколаївський національний
аграрний університет, 2014

<http://visnyk.mnau.edu.ua/>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Н.В. Цуркан, аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено питання розвитку виробництва сіна і зеленої маси багаторічних трав на півдні України. Розраховано окремі показники енергетичної ефективності виробництва сіна багаторічних трав. Встановлено переваги безпокритої сівби люцерни порівняно з сівбою її під покрив ячменю ярого.

Ключові слова: багаторічні трави, сіно, зелена маса, зібрана площа, валовий збір, урожайність, коефіцієнт енергетичної ефективності.

Постановка проблеми. Підвищення потреби тваринництва у високоякісних кормах обумовлює необхідність вирішення важливого завдання – збільшення виробництва високобілкової продукції. У розв'язанні цього питання провідна роль належить багаторічним бобовим травам, які є основним джерелом рослинних кормових ресурсів у нашій країні. Згорання виробництва цієї групи культур призвело до дефіциту та подорожчання рослинних кормів і як наслідок – штучного зменшення поголів'я худоби через невідповідність рівня витрат на виробництво м'яса та молока належної якості та закупівельних цін на дану продукцію [1]. Встановлення причин відсутності попиту, а також скорочення площ під кормовими культурами, зокрема під багаторічними травами, визначення економіко-енергетичної ефективності виробництва продукції з них, пошук напрямків поліпшення цих показників є актуальними питаннями на сучасному етапі господарювання.

Стан вивчення проблеми. Дослідженням питань економічної ефективності та енергетичної оцінки виробництва продукції багаторічних трав, напрямкам підвищення цих показників присвятили праці такі вітчизняні вчені, як А.А. Бабич-Побережна, С.П. Голобородько, І.Т. Кіщак,

В.Я. Месель-Веселяк, В.Ф. Петриченко, П.Т. Саблук, І.Н. Топіха, І.І. Червен, А.В. Черенков та інші.

Метою нашого дослідження є визначення стану розвитку багаторічних трав у всіх категоріях господарств, що входять до природно-економічної зони Півдня України, методом групування показників, наданих для статистичних спостережень підприємствами Запорізької, Миколаївської, Одеської, Херсонської областей та АР Крим (далі – АРК).

Викладення основного матеріалу дослідження. Аналіз статистичних даних свідчить про вагоме зменшення площ під багаторічними травами. У 2011 р. найбільше площ під цими культурами (38,9 тис. га) залишилося на Одещині – 23,0% проти 1990 р., а найменше (16,7 тис. га) – в АР Крим, що складало 11,6% до рівня 1990 р. У середньому за регіонами Півдня України, у 2011 р. для заготівлі сіна та зеленої маси відводили 113,8 тис. га посівних площ, що становило 15,6% рівня 1990 р., 35,0 – 2001 р. і 66,8 – 2005 р., тобто 1,6% загальної посівної площі (за науково-обґрунтованої норми 8,0-10,0%). Слід наголосити, що у 1990 р. на Півдні України відводили у загальній укісній площі багаторічних трав 35,9% площ на сіно. У 2011 р. цей показник підвищився до 80,8%, що означає істотне зменшення заготівлі зелених кормів із цих цінних кормових культур.

Зменшення площ під багаторічними травами, призвело до зменшення виробництва продукції з них, зокрема валових зборів сіна і зеленої маси трав, які забезпечують тварин високоякісними кормами у зимовий період та як страховий фонд, коли не вистачає зелених кормів у весняно-осінній період. Перерозподіл участі регіонів у структурі валового збору сіна багаторічних трав Півдня України у 2011 р. порівняно з 1990 р. відбувся таким чином: зменшилася питома вага АРК – на 11,3 в.п., Херсонщини – на 8,7 в.п., Запорізької області – на 4,7 в.п. Проте цей показник зріс на 18,9 в.п. – на Одещині, на 5,8 в.п. на ланах Миколаївщини.

Встановлено, що обсяги валового збору «зеленого корму» характеризувалися негативною динамікою. У 2011 р. кількість одержаної зеленої маси з трав у південному Степу становила

лише 2,8% до рівня 1990 р., 16,0% – до 2001 р., 44,6% – до 2005 р. [2].

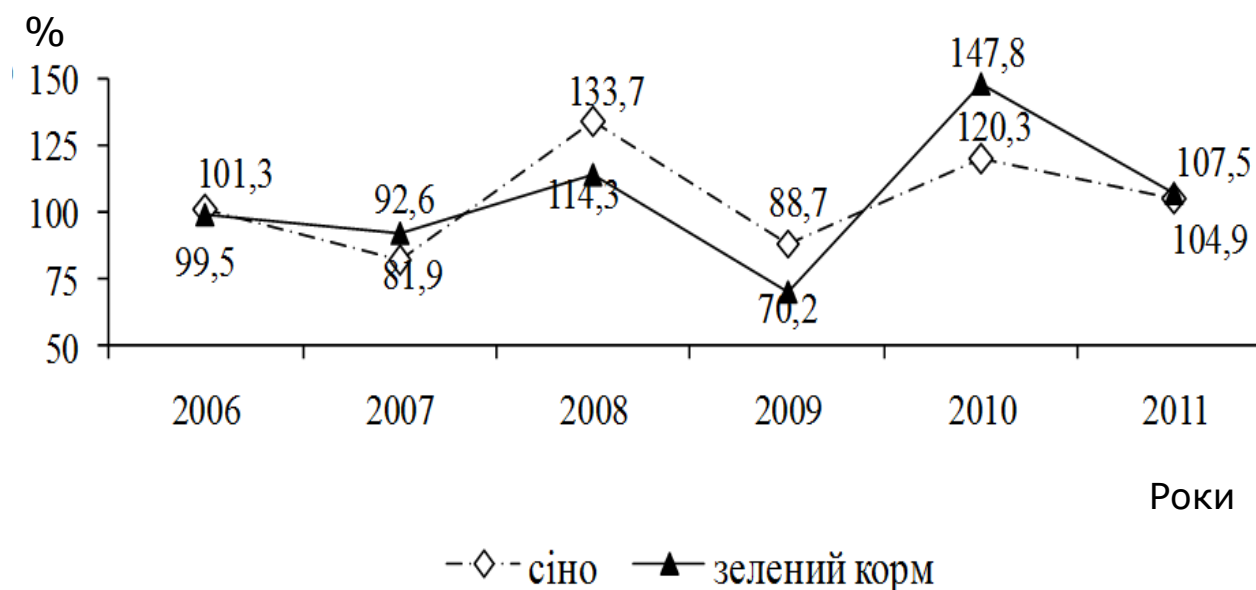

Рис. Темпи зміни урожайності багаторічних трав у всіх категоріях господарств Півдня України, % до попереднього року
(у 2005 р. зібрано 24,0 ц/га сіна, 113,2 ц/га зеленої маси, що прийнято за 100 %)

Примітка: розраховано автором за даними Державної служби статистики України

Одним з результативних показників економічної ефективності впроваджених інноваційних технологій у рослинництві є урожайність. За період з 2005 по 2011 рр. динаміка урожайності основних видів продукції багаторічних трав відрізнялася строкатістю. Насамперед було відмічено найнижче її значення у 2007 р. і 2009 р., що зумовлено вкрай несприятливими погодними умовами для вирощування трав у ці роки. Про темпи зміни вищенаведених показників свідчить рисунок.

Облічено, що середня урожайність сіна за 2005–2011 рр. на Півдні України складала 25,1 ц/га. Цей показник коливається на рівні бонітетної і свідчить про відсутність внесення добрив на переважній частині посівних площ під травами.

Для визначення ефективності вирощування багаторічних трав за різкого підвищення цін на паливо-мастильні матеріали, добрива, засоби захисту рослин тощо більш поширеним методом стає оцінювання їх енергетичної ефективності [3].

Обчислення енергетичної ефективності виробництва сіна люцерни, як одного з типових представників багаторічних трав у досліджуваній зоні, у фермерському господарстві «Альонушка» Жовтневого району Миколаївської області свідчить про переваги безпокриття сівби люцерни у нашій посушливій зоні порівняно з загальноприйнятою сівбою під покрив ячменю ярого. Так, у середньому за три роки життя люцерни вихід сукупної енергії порівняно з контролем підвищився на 1,90 ГДж/га (11,8%), енергетичні витрати на 1 га зменшилися від 6,61 до 5,74 ГДж (15,3%), а на 1 ц к. од. – від 0,54 до 0,45 ГДж (19,0%). При цьому коефіцієнт енергетичної ефективності зріс від 2,4 до 3,1 (табл.).

Таблиця

Енергетична ефективність виробництва сіна люцерни залежно від способу сівби (ФГ «Альонушка» Жовтневого району Миколаївської області)

Спосіб сівби	Рік життя люцерни	Вихід кормових одиниць, ц/га	Вихід сукупної енергії (продукції), ГДж/га	Енергетичні витрати, ГДж		Коефіцієнт енергетичної ефективності
				на 1 га	на 1 ц к. од.	
Під покрив ячменю ярого	1-й (2009 р.)	12,0	13,00	9,36	0,78	1,4
	2-й (2010 р.)	13,3	18,70	5,29	0,40	3,5
	3-й (2011 р.)	11,7	16,60	5,19	0,44	3,2
	Всього за три роки	37,0	48,30	19,84	х	х
	Середнє	12,3	16,10	6,61	0,54	2,4
Безпокритий	1-й (2009 р.)	6,1	8,60	6,30	1,03	1,4
	2-й (2010 р.)	16,3	23,00	5,47	0,34	4,2
	3-й (2011 р.)	15,8	22,30	5,44	0,34	4,1
	Всього за три роки	38,2	53,90	17,21	х	х
	Середнє	12,7	18,00	5,74	0,45	3,1

Зменшення абсолютних показників виробництва продукції багаторічних трав, поширення практики вирощування високоліквідних культур стали чинниками занедбання парку кормозбиральної техніки в нашій країні. Встановлено на основі даних Держстату України, що за період з 2008 р. до 2011 р. кількість кормозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах Півдня України зменшилася від

1820 до 1294 шт., або на 28,9%. Стрімкі темпи погіршення цього показника були характерними для агроформувань АРК, у яких за вищезазначений період кількість кормозбиральних комбайнів знизилася на 40,1%. На Миколаївщині у 2011 р. нараховувалося лише 70,2% цих енергомашин до рівня 2008 р. На Херсонщині вищезгаданий показник зафіксовано в межах 80,0%. Необхідно відмітити зменшення кількості сінокосарок тракторних за період з 2008 р. до 2011 р. на 16,9% у АРК, на 4,1% – на Миколаївщині.

Висновки. За часів незалежності України, у різні періоди її економічного розвитку, зі збільшенням кількості землекористувачів відбувалися вкрай негативні процеси у виробництві таких цінних кормових культур, як багаторічні трави. При цьому мова йде не тільки про грошову цінність виробництва їх продукції як безпосередньо, так і для забезпечення належного стану годівлі сільськогосподарських тварин, а й про цінність багаторічних трав як економічно виправданого попередника у будь-якій сівозміні в аспекті підвищення показників родючості ґрунту.

На сьогодні у більшості господарств зведено нанівець виробництво багаторічних трав, морально застаріла матеріально-технічна база для проведення основних технологічних операцій: сівби, зрошення, збирання та зберігання їх продукції. Майже не приділяється увага інноваційним розробкам у цій галузі, набуттю досвіду щодо застосування енергоощадних технологій. Наведені негаразди обумовлені ще й тим, що основна частина земель орендується і на них немає справжніх господарів, які б дбали про поліпшення родючості цих ґрунтів.

Використовуючи зарубіжний досвід, необхідно запровадити державні дотації тим господарствам, які поєднують кормовиробництво з тваринництвом.

Список використаних джерел:

1. Цуркан Н. В. Розвиток виробництва сіна багаторічних трав на півдні України / Н. В. Цуркан // Вісник ХНАУ. — 2013 р. — С.187-193.
2. Цуркан Н. В. Ретроспектива та сучасний стан виробництва зеленої маси багаторічних трав у сільськогосподарських формуваннях Півдня України / Н. В. Цуркан // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2013 — № 82. — С. 340–345.

3. Червен І. І. Роль інновацій у вирощуванні багаторічних трав та підвищенні ефективності господарювання агропідприємств / І. І. Червен, Н. В. Цуркан, В. О. Дорожинець // Наук. праці Півд. філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Кримський агротехнологічний університет»: Економічні науки. – Сімферополь : ВД АРІАЛ, 2013. — Вип. 152. — С. 59–65.

4. Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2011 році [Електронний ресурс] : Статистичний бюлетень — Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

*Н.В. Цуркан. **Актуальные проблемы производства продукции многолетних трав на юге Украины.***

Исследованы вопросы развития производства сена и зеленой массы многолетних трав на юге Украины. Приведены отдельные показатели энергетической эффективности выращивания этих трав на сено. Установлено преимущество беспокровного посева люцерны по сравнению с посевом ее под покров ячменя ярового.

*N. Tsurkan. **Current problems of production of perennial grasses in southern Ukraine.***

The problems of developing the production of hay and green mass of perennial grasses in southern Ukraine have been studied. Particular numbers of Energy Efficiency for growing have been shown. The advantages of uncoated alfalfa sowing are set in comparison with sowing it under cover of spring barley.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

В.С. Шобанін. Зерновиробництву України – інноваційний розвиток	3
І.І. Червен, М.І. Кареба. Щодо розвитку ринку сільськогосподарських угідь в Україні	11
О.М. Вишневська. Конкурентні позиції сільськогосподарських підприємств	19
І.Т. Кіщак, Н.О. Корнева. Ефективність використання бюджетних коштів на стабілізацію чисельності поголів'я тваринництва у Миколаївській області	26
Л.П. Марчук. «Зелена» економіка : суперечності та перспективи розвитку	34
І.Г. Крилова. Соціально-вікові особливості участі жінок на ринку праці України.....	42
В.І. Криленко. Оцінка сільськогосподарської складової аграрного сектора у забезпеченні економічної безпеки України.....	49
Т.В. Калашнікова. Вплив державної підтримки на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств	58
Н.Ю. Буга. Стан та проблеми аграрного сектора економіки України в сучасних умовах.....	64
Н.І. Климаш, С.Г. Бляшук. Стан та особливості розвитку аграрного сектора економіки в сучасних умовах.....	71
Н.В. Цуркан. Актуальні проблеми виробництва продукції багаторічних трав на півдні України.....	80
Л.І. Крачок Аспекти технологічної безпеки аграрної галузі в Україні та світі: порівняльний аналіз.....	86
Т.М. Висоцький. Аналіз державної підтримки рослинництва в Україні	93
Л.В. Сус. Перспективи стабілізації цінової ситуації в галузі тваринництва	100
Р.В. Данильченко. Міжнародний досвід функціонування та регулювання зернового ринку.....	109

Ю.А. Кормишкін. Механізм державної підтримки
рослинництва.....119

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Л.К. Антипова. Роль абіотичних факторів у формуванні врожаю
насіння люцерни за різних укосів.....127

Н.В. Маркова. Агроекологічні аспекти вирощування гібридів
соняшнику в умовах Південного Степу України.....133

Н.М. Єфімова. Вплив мінеральних добрив на поживний
режим ґрунту та урожайність післяжинивних посівів проса в
агромеліоративному полі рисової сівозміни.....140

Б.І. Аврамчук. Формування висоти еспарцету посівного залежно
від елементів технології в правобережному лісостепу України ...148

Л.В. Гойсюк. Особливості водоспоживання кабачка за різних
строків сівби та схем розміщення рослин в умовах західного
Лісостепу України.....154

В.І. Гроза. Динаміка росту і розвитку перепелів при
вирощуванні з використанням наносрібла.....161

Н.В. Гребенюк. Особливості годівлі бугайців у період
вирощування до 6- місячного віку.....169

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

В.Р. Черлінка. Застосування гексагонально-растрової ЦМР у
дослідженнях хронологічно-хорологічної варіабельності ґрунтового
покриву.....176

А.Ю. Ліннік. Визначення діючої сили еластичного бича на
коренеплід цукрового буряка.....182

**С.Г. Чорний, А. О. Жиленков, Л. М. Козаченко,
І.Л. Тітов.** Алгоритмізація процесу оптимального керування
узагальненим показником якості для складних структур.....188

В.С. Подгуренко. Нагрузочная способность зубчатых муфт с
учетом погрешностей изготовления зубьев.....197

Наукове видання

Вісник аграрної науки Причорномор'я
Випуск 1(77) – 2014

Технічний редактор: *О.М. Кушнарьова.*
Комп'ютерна верстка: *М.Г. Алексєєв.*

Підписано до друку 25.02.2014. Формат 60 x 84 1/16.
Папір друк. Друк офсетний. Ум.друк.арк. 13,2.
Тираж 300 прим. Зам. № ____ . Ціна договірна.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м.Миколаїв, вул.Паризької комуни, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.